

Samling af Afgørelser

FORSLAG TIL AFGØRELSE FRA GENERALADVOKAT
G. HOGAN
fremsat den 19. december 2019¹

Sag C-779/18

**Mikrokasa S.A. w Gdyni,
Revenue Niestandaryzowany Sekurytyzacyjny Fundusz Inwestycyjny Zamknięty w Warszawie
mod
XO**

(anmodning om præjudiciel afgørelse fra Sąd Rejonowy w Siemianowicach Śląskich (retten i første instans i Siemianowice Śląskie, Polen))

»Præjudiciel forelæggelse – forbrugerbeskyttelse – forbrugerkreditaftaler – direktiv 2008/48 – harmoniseringens omfang – begrebet samlede omkostninger i forbindelse med forbrugerkreditten – direktiv 93/13 – urimelige kontraktvilkår i forbrugerftaler – undtagelse for kontraktvilkår, som afspejler love eller bindende administrative bestemmelser«

1. Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2008/48/EF af 23. april 2008 om forbrugerkreditaftaler og om ophævelse af Rådets direktiv 87/102/EØF (EUT 2008, L 133, s. 66) fastsætter de retlige rammer for forbrugerkreditaftaler. Artikel 10 beskriver nærmere de oplysninger, der skal være indeholdt i sådanne kreditaftaler. Ved denne anmodning om præjudiciel afgørelse anmodes Domstolen nu om at foretage en præcisering af nogle aspekter af anvendelsesområdet for og fortolkningen af denne bestemmelse.
2. Den foreliggende anmodning om præjudiciel afgørelse blev indgivet til Domstolen den 12. december 2018 af Sąd Rejonowy w Siemianowicach Śląskich (retten i første instans i Siemianowice Śląskie, Polen) i forbindelse med to sager anlagt af henholdsvis Mikrokasa S.A., der har hjemsted i Gdynia (herefter »Mikrokasa«), og Revenue Niestandaryzowany Sekurytyzacyjny Fundusz Inwestycyjny Zamknięty, der har hjemsted i Warszawa (Polen), mod XO, som blev forenet af den forelæggende ret, vedrørende krav på betaling af skyldige beløb i henhold til to separate forbrugerkreditaftaler.
3. Denne sag vedrører hovedsageligt omfanget af harmonisering og anvendelsesområdet for artikel 10, stk. 2, i direktiv 2008/48, og spørgsmålet om, i hvilket omfang direktivets krav kan suppleres med krav i national lovgivning. Før der tages stilling til disse forhold, er det imidlertid først nødvendigt at foretage en gennemgang af de relevante retsfor skrifter.

¹ – Originalsprog: engelsk.

I. Retsforskrifter

A. EU-retlige forskrifter

4. Følgende fremgår af 3., 4., 6.-9., 19. og 31. betragtning til direktiv 2008/48 i den affattelse, der var gældende i 2016:

»(3) Disse beretninger og høringer afslørede væsentlige forskelle mellem de forskellige medlemsstaters love vedrørende kredit til fysiske personer i almindelighed og i særdeleshed med hensyn til forbrugerkredit. En analyse af de nationale gennemførelsesbestemmelser til direktiv 87/102/EØF ^[2] viser, at medlemsstaterne på grund af forskellige nationale forhold af retlig eller økonomisk art ud over direktiv 87/102/EØF anvender en række forbrugerbeskyttelsesmekanismer.

(4) Den faktiske og den retlige tilstand som følge af disse nationale forskelle fører i nogle tilfælde til konkurrenceforvridning mellem kreditgivere i [Unionen] og skaber hindringer for det indre marked i de tilfælde, hvor medlemsstaterne har vedtaget forskellige ufravigelige bestemmelser, som er strengere end dem, der er fastsat i direktiv 87/102/EØF. Den begrænser forbrugernes muligheder for direkte at udnytte den gradvist stigende adgang til grænseoverskridende kredit. Disse forvridninger og begrænsninger risikerer efterfølgende at påvirke efterspørgslen efter varer og tjenesteydelser.

[...]

(6) I henhold til traktaten indebærer det indre marked et område uden indre grænser med fri bevægelighed for varer og tjenesteydelser samt etableringsfrihed. Det er af vital betydning, at der udvikles et mere gennemskueligt og effektivt kreditmarked inden for dette område uden indre grænser for at fremme udviklingen af grænseoverskridende virksomhed.

(7) For at få et velfungerende indre marked for forbrugerkredit bragt i stand må der indføres en harmoniseret fællesskabsramme på en række centrale områder. I lyset af den stadige udvikling af markedet for forbrugerkredit og de europæiske borgeres stigende mobilitet bør fremtidsorienterede fællesskabsbestemmelser, som vil kunne tilpasses fremtidige kredittyper, og som giver medlemsstaterne en passende grad af fleksibilitet med hensyn til gennemførelsen, kunne bidrage til at få etableret en moderne forbrugerkreditlovgivning.

(8) Det er vigtigt, at markedet bør yde en sådan grad af forbrugerbeskyttelse, at forbrugerne har tillid til det. Derved bør det være muligt for den frie bevægelighed for kredittilbud at udfolde sig under optimale forhold for både dem, der tilbyder kredit, og dem, der ønsker kredit, under behørig hensyntagen til de forhold, der gør sig gældende i de enkelte medlemsstater.

(9) Fuldstændig harmonisering er nødvendig for at sikre, at alle forbrugere i [Den Europæiske Union] nyder samme høje grad af beskyttelse af deres interesser, og for at skabe et ægte indre marked. Medlemsstaterne bør derfor ikke kunne bibeholde eller indføre andre bestemmelser på nationalt plan end dem, der er fastsat i dette direktiv. Sådanne restriktioner bør dog kun gælde på de områder, hvor der er fastsat harmoniserede bestemmelser i dette direktiv. Hvor der ikke findes harmoniserede bestemmelser, bør medlemsstaterne fortsat kunne bibeholde eller indføre national lovgivning. [...]

[...]

2 – Rådets direktiv 87/102/EØF af 22.12.1986 om indbyrdes tilnærmelse af medlemsstaternes love og administrative bestemmelser om forbrugerkredit (EFT 1987, L 42, s. 48).

(19) For at forbrugerne sættes i stand til at træffe beslutning på et kvalificeret grundlag, bør de, før kreditaftalen indgås, modtage fyldestgørende oplysninger, som de kan tage med sig og overveje, om betingelserne og omkostningerne vedrørende kreditten og om deres forpligtelser. For at sikre størst mulig gennemsækelighed og sammenlignelighed tilbuddene imellem bør sådanne oplysninger til forbrugerne navnlig omfatte de årlige omkostninger i procent forbundet med kreditten og beregnet på samme måde i hele [Unionen]. [...]

[...]

(31) For at forbrugeren kan kende sine rettigheder og forpligtelser i henhold til kreditaftalen, bør alle nødvendige oplysninger være angivet klart og koncist i aftalen.«

5. Artikel 1 i direktiv 2008/48, der har overskriften »Genstand«, bestemmer følgende:

»Dette direktiv har til formål at harmonisere visse aspekter af medlemsstaternes love og administrative bestemmelser om aftaler om forbrugerkredit.«

6. Direktivets artikel 3, der har overskriften »Definitioner«, fastsætter følgende:

»I dette direktiv forstås ved:

[...]

g) »samlede omkostninger i forbindelse med forbrugerkreditten«: alle omkostninger, herunder renter, provision, afgifter, og enhver anden form for honorar, som forbrugeren skal betale i forbindelse med kreditaftalen, og som kreditgiveren har kendskab til, bortset fra notarialgebyrer; omkostninger ved accessoriske tjenesteydelser i forbindelse med kreditaftalen, navnlig forsikringspræmier, medregnes også, såfremt indgåelsen af aftalen om tjenesteydelser desuden er obligatorisk for at opnå kreditten eller for at opnå kreditten på de annoncerede vilkår og betingelser.«

7. Artikel 5 i direktiv 2008/48, der har overskriften »Oplysninger forud for aftaleindgåelsen«, har følgende ordlyd:

»1. I god tid før en forbruger bindes af en kreditaftale eller et kredittilbud, giver kreditgiveren og i givet fald kreditformidleren på grundlag af de kreditvilkår og -betingelser, som kreditgiveren tilbyder, og i givet fald forbrugerens præferencer og oplysninger, forbrugeren de oplysninger, der er nødvendige for at sammenligne forskellige tilbud, så der kan træffes en informeret beslutning om indgåelsen af en kreditaftale. Oplysningerne gives på papir eller på et andet varigt medium ved hjælp af formularen Standardiserede europæiske forbrugerkreditoplysninger, jf. bilag II. Kreditgiveren anses for at have opfyldt oplysningskravene i dette stykke og i artikel 3, stk. 1 og 2, i direktiv 2002/65/EF ^[3], hvis han har udleveret de standardiserede europæiske forbrugerkreditoplysninger.

De pågældende oplysninger skal angive:

- a) kredittypen
- b) navn og fysisk adresse på kreditgiveren, samt i givet fald navn og fysisk adresse på den involverede kreditformidler
- c) det samlede kreditbeløb og betingelserne for at udnytte kreditmuligheden

3 – Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2002/65/EF af 23.9.2002 om fjernsalg af finansielle tjenesteydelser til forbrugerne og om ændring af Rådets direktiv 90/619/EØF samt direktiv 97/7/EF og 98/27/EF (EFT 2002, L 271, s. 16).

- d) kreditaftalens løbetid
 - e) såfremt der er tale om en kredit i form af henstand med betalingen for en specifik vare eller tjenesteydelse og tilknyttede kreditaftaler, varen eller tjenesteydelsen og kontantprisen herfor
 - f) debitorrenten, betingelserne for anvendelsen af debitorrenten og et eventuelt indeks eller en eventuel referencesats, der skal anvendes på den oprindelige debitorrente, samt tidspunkter, betingelser og procedurer for ændring af debitorrenten [...]
 - g) de årlige omkostninger i procent og det samlede beløb, som skal betales af forbrugeren [...]
- [...]

Eventuelle supplerende oplysninger fra kreditgiveren til forbrugeren gives i et særskilt dokument, der kan knyttes som bilag til formularen Standardiserede europæiske forbrugerkreditoplysninger.

[...]

4. Ud over de standardiserede europæiske forbrugerkreditoplysninger skal forbrugeren efter anmodning gratis modtage en kopi af udkastet til kreditaftale. [...]

[...]

6. Medlemsstaterne sikrer, at kreditgivere og i givet fald kreditformidlere giver forbrugeren fyldestgørende forklaringer, således at forbrugeren er i stand til at vurdere, om den foreslåede kreditaftale passer til vedkommendes behov og finansielle situation, hvor det er relevant, ved at forklare de oplysninger forud for aftaleindgåelsen, der skal gives i henhold til stk. 1, de foreslåede produkters vigtigste karakteristika og de specifikke konsekvenser, disse produkter kan få for forbrugeren, herunder konsekvenserne af forbrugerens betalingsmisligholdelse. [...]«

8. Direktivets artikel 10, der har overskriften »Oplysninger, der skal angives i kreditaftalen«, bestemmer i stk. 1 og 2:

»1. En kreditaftale udarbejdes på papir eller på et andet varigt medium.

Alle aftaleparter skal have et eksemplar af kreditaftalen. Denne artikel berører ikke eventuelle nationale regler vedrørende gyldig indgåelse af kreditaftaler, der er i overensstemmelse med [EU]-retten.

2. Kreditaftalen skal klart og koncist angive:

- a) kredittypen
- b) navn og fysisk adresse på aftaleparterne og i givet fald på den involverede kreditformidler
- c) kreditaftalens løbetid
- d) det samlede kreditbeløb og betingelserne for at udnytte kreditmuligheden
- e) såfremt der er tale om en kredit i form af henstand med betalingen for en specifik vare eller tjenesteydelse eller om tilknyttede kreditaftaler, varen eller tjenesteydelsen og kontantprisen herfor

- f) debitorrenten, betingelserne for anvendelsen af debitorrenten og et eventuelt indeks eller en eventuel referencesats, der skal anvendes på den oprindelige debitorrente, samt tidspunkter, betingelser og procedurer for ændring af debitorrenten; hvis der anvendes forskellige debitorrenter under forskellige omstændigheder, angives de nævnte oplysninger med hensyn til alle de relevante debitorrenter
- g) de årlige omkostninger i procent og det samlede beløb, som skal betales af forbrugeren, beregnet på tidspunktet for indgåelse af kreditaftalen; alle de antagelser, der er lagt til grund ved beregningen af denne procentsats, angives

[...]«

9. Artikel 22, stk. 1, i direktiv 2008/48, der har overskriften, »Harmonisering og direktivets ufravigelige karakter«, præciserer:

»I det omfang dette direktiv indeholder harmoniserede bestemmelser, kan medlemsstaterne ikke i national ret bibeholde eller indføre bestemmelser, der fraviger dem, der er fastsat i dette direktiv.«

B. National ret

10. Ved ustawa z dnia 7 lipca 2005 r. o zmianie ustawy Kodeks cywilny oraz o zmianie niektórych innych ustaw (lov af 7.7.2005 om ændring af lov om indførelse af den civile lovbog og visse andre love) (Dz. U. af 2005, nr. 157, position 1316) blev der i ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny (lov af 23.4.1964 – civil lovbog) (Dz. U. af 2014, position 121, konsolideret udgave) med senere ændringer (herefter »den civile lovbog«), indført en artikel 359, § 2². Denne bestemmelse fastsætter den maksimale rente, der kan opkræves på grundlag af en retshandel, til det dobbelte af den lovbestemte årlige rente. Denne maksimale rente svarer pt. til 10% af lånebeløbet.

11. Visse kreditorer omgik denne nationalt fastsatte grænse ved kunstigt at øge de opkrævede provisioner og honorarer. Som reaktion herpå fastslog de nationale retter, at det, når de bestemmelser, der fastsatte disse provisioner eller omkostninger, blev anfægtet, eller når kreditoren anlagde et søgsmål med henblik på betaling ved en domstol, derfor var nødvendigt, at kreditoren godtgjorde, at der var tale om et vederlag for enhver provision eller omkostning, der blev opkrævet i tillæg til renterne. Såfremt der ikke var tale om et sådant vederlag, eller såfremt provisionerne eller omkostningerne viste sig at skulle betales til gengæld for den kapital, der blev stillet til rådighed, fastslog de nationale domstole, at disse provisioner eller omkostninger havde til formål at omgå bestemmelserne i artikel 359, § 2, i den civile lovbog. Disse beløb blev følgelig nedsat til det maksimale rentebeløb, der kunne opkræves i henhold til artikel 359, § 2, i den civile lovbog. Såfremt provisionerne eller omkostningerne udgjorde en modydelse for en anden tjenesteydelse end at stille kapital til rådighed, kunne det fastslås, at sådanne bestemmelser ikke desto mindre var ugyldige, men kun såfremt de var urimelige som omhandlet i den nationale lovgivning, der gennemførte Rådets direktiv 93/13/EØF⁴.

12. Med henblik på at styrke kontrollen af de priser, som kreditorer kunne opkræve, indførte den polske lovgiver dernæst en ordning, som indførte et loft for størrelsen af de renteafhængige kreditomkostninger, der kunne opkræves, ved artikel 5, nr. 6a, og artikel 36a i ustawa z dnia 12 maja 2011 r. o kredycie konsumenckim (lov af 12.5.2011 om forbrugerkredit) (Dz. U. af 2011, nr. 126, position 715) (herefter »forbrugerkreditloven«).

4 – Direktiv af 5.4.1993 om urimelige kontraktvilkår i forbrugerftaler (EFT 1993, L 95, s. 29).

13. Forbrugerkreditlovens artikel 5, nr. 6, 6a, 7 og 8, definerer en række af de begreber, der henvises til i loven. Bestemmelsen fastsætter i den version, som den forelæggende ret har henvist til, følgende:

- »(6) Samlede omkostninger i forbindelse med kreditten – alle omkostninger, som forbrugeren skal betale i forbindelse med kreditaftalen, navnlig:
- a) renter, gebyrer, honorarer, afgifter og marginer, som kreditgiveren har kendskab til, og
 - b) omkostninger ved accessoriske tjenesteydelser, navnlig forsikringer, såfremt disse skal betales for at opnå kreditten eller for at opnå den på de annoncerede vilkår og betingelser
- bortset fra notarialgebyrer, som afholdes af forbrugeren
- (6a) renteafhængige kreditomkostninger – alle omkostninger, som afholdes af forbrugeren i forbindelse med forbrugerkreditaftalen, med undtagelse af renter
- (7) samlet kreditbeløb – loftet for alle beløb uden krediterede kreditomkostninger, der af kreditgiver stilles til rådighed for forbrugeren på grundlag af kreditaftalen, eller, i tilfælde af aftaler, som ikke indeholder et sådant loft, summen af alle beløb uden krediterede kreditomkostninger, som kreditgiveren stiller til rådighed for forbrugeren på grundlag af kreditaftalen
- (8) samlet beløb, der skal betales af forbrugeren – summen af de samlede omkostninger i forbindelse med kreditten og det samlede kreditbeløb.«

14. Forbrugerkreditlovens artikel 13 bestemmer:

- »1. En kreditgiver eller en kreditformidler er før indgåelse af en forbrugerkreditaftale forpligtet til på et varigt medium at oplyse følgende for forbrugeren i så god tid, at det er muligt for forbrugeren at sætte sig ind i oplysningerne:

[...]

- (5) det samlede kreditbeløb
- (6) fristerne og betingelserne for at udnytte kreditmuligheden
- (7) det samlede beløb, som skal betales af forbrugeren

[...]

- (10) hvor det er relevant, oplysninger om andre omkostninger, som forbrugeren skal betale i forbindelse med forbrugerkreditaftalen, navnlig om renter, honorarer, marginer, gebyrer, herunder gebyrer i forbindelse med forvaltning af en eller flere konti til registrering af både betalingstransaktioner og udnyttelser af kreditmuligheden, inklusive gebyrer til anvendelse af betalingsinstrumenter i forbindelse med både betalingstransaktioner og udnyttelser af kreditmuligheden, og omkostninger i forbindelse med accessoriske ydelser, navnlig forsikringer, hvis kreditgiveren har kendskab til dem, og betingelserne for en eventuel ændring af disse omkostninger
 - (11) hvor det er relevant, om der er omkostninger, som forbrugeren skal betale til en notar
- [...]«

15. Forbruger kreditlovens artikel 30 bestemmer følgende:

»1. En forbruger kreditaftale skal, med forbehold af artikel 31-33, indeholde følgende oplysninger:

[...]

(2) kredittypen

[...]

(4) det samlede kreditbeløb

(5) fristerne og betingelserne for at udnytte kreditmuligheden

(6) debitorrenten [...]

(7) de årlige omkostninger i procent og det samlede beløb, som skal betales af forbrugeren, beregnet på tidspunktet for indgåelsen af forbruger kreditaftalen; alle de formodninger, der er lagt til grund ved beregningen af denne procentsats, angives

(8) vilkår og frister for tilbagebetaling af kreditten [...]

(9) en opstilling over perioder og vilkår for betaling af debitorrenten og alle andre kreditomkostninger, såfremt kreditgiveren eller kreditformidleren yder en forlænget frist for tilbagebetaling af kreditten

(10) oplysninger om andre omkostninger, som forbrugeren skal afholde i forbindelse med forbruger kreditaftalen, navnlig gebyrer, herunder gebyrer i forbindelse med forvaltning af en eller flere konti til registrering af både betalingstransaktioner og udnyttelser af kreditmuligheden, inklusive gebyrer til anvendelse af betalingsmidler i forbindelse med både betalingstransaktioner og udnyttelser af kreditmuligheden, honorarer, marginer og omkostninger i forbindelse med accessoriske ydelser, navnlig forsikringer, hvis kreditgiveren har kendskab til dem, og betingelserne for en eventuel ændring af disse omkostninger

[...]«

16. Forbruger kreditlovens artikel 36a bestemmer følgende:

»1. Det maksimale beløb for renteafhængige kreditomkostninger beregnes efter følgende formel:

$$MPKK \leq (K \times 25\%) + (K \times \frac{n}{R} \times 30\%)$$

idet de enkelte symboler har følgende betydning:

MPKK – det maksimale beløb for renteafhængige kreditomkostninger

K – det samlede kreditbeløb

n – tilbagebetalingsperiode i dage

R – antal dage i året.

2. De renteafhængige kreditomkostninger i hele kreditperioden må ikke overstige det samlede kreditbeløb.

3. Den del af de renteafhængige kreditomkostninger i henhold til forbrugerkreditaftalen, som overstiger det maksimale beløb for renteafhængige kreditomkostninger beregnet i henhold til stk. 1 eller det samlede kreditbeløb, skyldes ikke.»

17. Forbrugerkreditlovens artikel 45, stk. 1, bestemmer, at manglende overholdelse af artikel 36a sanktioneres, ved at renter og andre kreditomkostninger kan fortabes. I overensstemmelse med lovens artikel 47 kan kontraktvilkår ikke udelukke eller begrænse forbrugerens rettigheder.

II. Hovedsagen og de præjudicielle spørgsmål

18. De to sager, der verserer ved den forelæggende ret, som forenede sagerne ved afgørelse af 8. november 2018, omhandler betaling af krav, der udspringer af to separate kreditaftaler, der blev indgået af XO.

19. Den første sag omhandler en aftale om kontant kredit (herefter »låneaftalen«), der blev indgået den 21. december 2016 mellem Mikrokasa og XO, som udgjorde grundlaget for, at 4 000 zloty (PLN) (ca. 940 EUR) blev stillet til rådighed for XO. I henhold til denne aftale, der ikke var genstand for forhandling mellem parterne, var XO forpligtet til for dette lån at betale et udbetalingsgebyr på 600 PLN (ca. 139 EUR), et administrationsgebyr på 3 400 PLN (ca. 790 EUR) og renter på 7% p.a., der over lånets løbetid samlet beløb til sig 371,87 PLN (ca. 86 EUR).

20. Det fremgår af låneaftalen, at »det samlede beløb, som forbrugeren skal betale«, beskrevet som »summen af alle beløb, som kreditgiver stiller til Deres rådighed, og alle omkostninger, som De vil være forpligtet til at betale i forbindelse med kreditaftalen«, udgjorde 8 371,87 PLN (ca. 1 946 EUR). Det fremgår endvidere af låneaftalen, at de »renteafhængige kreditomkostninger« udgjorde 4 000 PLN (ca. 929 EUR).

21. Sagsøgeren har forklaret, at de renteafhængige kreditomkostninger blev sat ved den nedre grænse for långiveres udgifter, og at disse beløb følgelig nødvendigvis var lavere end de omkostninger, der faktisk blev afholdt af kreditorerne. Sagsøgeren har endvidere henvist til praksis fra de polske retter, hvorefter der ikke kan foretages en prøvelse af, hvorvidt renteafhængige kreditomkostninger er uforholdsmæssige, i det omfang de ligger inden for grænserne for de maksimale renteafhængige kreditomkostninger.

22. Eftersom XO ikke betalte Mikrokasa de skyldige beløb, anlagde sidstnævnte den 30. juni 2017 en sag mod XO ved Sąd Rejonowy Lublin Zachód w Lublinie (retten i første instans i Lublin Vest, Polen) med påstand om betaling af 8 184,53 PLN for det lån, som XO ikke havde tilbagebetalt.

23. Sąd Rejonowy Lublin Zachód w Lublinie (retten i første instans i Lublin Vest) fastslog ved afgørelse af 10. oktober 2017, at der ikke var grundlag for at udstede et betalingspåbud, og henviste sagen til en domstol med kompetence i forbrugsager, nærmere bestemt den forelæggende ret.

24. Den anden sag omhandler en låneaftale, der blev indgået den 21. november 2016 mellem IPF Polska sp. z o.o., Warszawa (herefter »kreditor«), og XO, som heller ikke var genstand for forhandling mellem parterne, hvorefter kreditor stillede et kontantbeløb til rådighed for XO på 3 000 PLN (ca. 698 EUR).

25. XO skulle i henhold til denne låneaftale betale en provision på 2 084 PLN (ca. 484 EUR) og renter på 10% p.a., der henover lånets løbetid samlet udgjorde et beløb 248,41 PLN (ca. 57 EUR).

26. Sagsøgeren i denne anden sag, Revenue Niestandaryzowany Sekurytyzacyjny Fundusz Inwestycyjny Zamknięty (herefter »Revenue«), erhvervede kravet mod sagsøgte fra kreditor i henhold til en cessionsaftale. Sagsøgte tilbagebetalte kun sagsøger en lille del af kravet i henhold til låneaftalen.

27. Den 27. oktober 2017 anlagde Revenue en sag mod XO ved Sąd Rejonowy Lublin Zachód w Lublinie (retten i første instans i Lublin Vest) med påstand om betaling af 5 196,68 PLN (ca. 1 208 EUR).

28. Den 29. november 2017 udstedte Sąd Rejonowy Lublin Zachód w Lublinie (retten i første instans i Lublin Vest) et betalingspåbud vedrørende kravet. Forbrugeren rejste indsigelse mod dette betalingspåbud, og den anden sag blev hjemvist til den forelæggende ret.

29. XO har i sine processkrifter i det væsentlige gjort gældende, at den beskyttelse, der er fastlagt i artikel 359, § 2¹, er utilstrækkelig, og at begrebet »renteafhængige kreditomkostninger«, der anvendes i denne bestemmelse til at beregne de maksimale gebyrer, som kan kræves betalt, ikke afspejler de faktiske kreditomkostninger.

30. Den nationale ret har i denne forbindelse anført, at de renteafhængige kreditomkostninger i begge sager ikke overstiger det maksimale beløb, der er tilladt i henhold til forbrugerkreditlovens artikel 36a. Denne ret nærer imidlertid i tvivl om, hvorvidt forbrugerkreditlovens artikel 36a er i overensstemmelse med EU-retten, for så vidt som begrebet renteafhængige kreditomkostninger ikke nævnes i direktiv 2008/48. Selv såfremt forbrugerkreditlovens artikel 36a forfølger andre formål end at give oplysninger til forbrugere, kan denne nye kategori af omkostninger være i strid med formålet om forbrugerbeskyttelse, der forfølges ved direktivet, eftersom navnlig forbrugerkreditlovens artikel 36a ikke fastsætter en forpligtelse til at oplyse forbrugere om de renteafhængige kreditomkostninger, herunder i situationer, der ligger under den grænse, der er fastsat i denne bestemmelse.

31. Den nationale ret ønsker endvidere oplyst, hvorvidt de forskellige bestemmelser, der fastsætter de renteafhængige kreditomkostninger, er omfattet af direktiv 93/13, og hvorvidt de er omfattet af undtagelsen i direktivets artikel 1, stk. 2. Selv om forbrugerkreditlovens artikel 36a fastsætter en øvre grænse for de renteafhængige kreditomkostninger, der kan kræves, fastsætter denne bestemmelse ikke det præcise beløb for de renteafhængige kreditomkostninger, der kan kræves. Følgelig opstår spørgsmålet om, hvorvidt bestemmelser om pris, der er i overensstemmelse med denne bestemmelse, kan anses for at afspejle love eller bindende administrative bestemmelser som omhandlet i artikel 1, stk. 2, i direktiv 93/13.

32. Sąd Rejonowy w Siemianowicach Śląskich (retten i første instans i Siemianowice Śląskie) har besluttet at udsætte sagen og forelægge Domstolen følgende præjudicielle spørgsmål:

»1) Skal bestemmelserne i [direktiv 2008/48, med senere ændringer], navnlig artikel 3, litra g), artikel 10, stk. 1, og artikel 22, stk. 1, fortolkes således, at de er til hinder for, at såkaldte »renteafhængige kreditomkostninger«, som fastsættes generelt i henhold til en lovbestemt beregningsformel, der er beskrevet i [forbrugerkreditlovens artikel 36a,] udskilles fra de »samlede omkostninger i forbindelse med forbrugerkredit« som fastsat i nævnte direktiv på en måde, der kan sløre de renteafhængige kreditomkostninger, som faktisk afholdes af [långiveren, for forbrugeren]?

- 2) Skal bestemmelserne i [direktiv 93/13, med senere ændringer], navnlig artikel 1, stk. 2, artikel 6, stk. 1, og artikel 7, stk. 1, fortolkes således, at de er til hinder for en efterprøvelse af kontraktvilkår i forbrugerkreditaftaler ud fra de i nævnte direktivs artikel 3 beskrevne betingelser, såfremt der er tale om såkaldte [»]renteafhængige kreditomkostninger[«], hvor kriterierne for fastsættelsen er beskrevet i [forbrugerkreditlovens artikel 36a]?«

III. Bedømmelse

33. Jeg vil, som Domstolen har anmodet om, begrænse mine betragtninger i dette forslag til afgørelse til det første spørgsmål.

A. Indledende betragtninger

34. Det skal indledningsvis bemærkes, at den tvivl, som den forelæggende ret har givet udtryk for, vedrører henvisningen i forbrugerkreditlovens artikel 36a til begrebet »renteafhængige kreditomkostninger«. Eftersom direktiv 2008/48 ikke nævner dette begreb eller noget andet tilsvarende begreb, ønsker den forelæggende ret oplyst, hvorvidt national lovgivning kan henvise til dette begreb, og hvorvidt kreditaftaler bør eller endda blot kan nævne disse omkostningers størrelse. Det første spørgsmål giver således anledning til to separate spørgsmål.

35. Det første er at fastlægge, hvorvidt artikel 10, stk. 2, sammenholdt med artikel 22, stk. 1, i direktiv 2008/48, er til hinder for, at en national bestemmelse som forbrugerkreditlovens artikel 36a, hvori der henvises til et begreb, der ikke er fastsat i direktiv 2008/48, såsom »renteafhængige kreditomkostninger«.

36. Det andet er at tage stilling til, hvorvidt disse EU-retlige bestemmelser er til hinder for national lovgivning, der tillader, at kreditaftaler blandt de oplysninger, der skal gives til forbrugere, omfatter andre oplysninger end dem, der er fastsat i dette direktiv, såsom »renteafhængige kreditomkostninger«.

37. Jeg vil nedenfor foretage en behandling af disse to spørgsmål efter hinanden.

38. Det forekommer mig i denne forbindelse, at det ikke er alle de bestemmelser, der nævnes af den forelæggende ret i dens første spørgsmål, nærmere bestemt artikel 3, litra g), artikel 10, stk. 1, og artikel 22, stk. 1, i direktiv 2008/48, der er relevante.

39. For så vidt angår artikel 3, litra g), skal det bemærkes, at selv om bestemmelsen definerer begrebet »samlede omkostninger i forbindelse med forbrugerkreditten«, fremgår det ikke af Domstolens sagsakter, at henvisningen til eller beregningen af disse samlede omkostninger bestrides i nogle af de to omtvistede aftaler i den foreliggende sag.

40. For så vidt angår artikel 10, stk. 1, i direktiv 2008/48, fremgår det af direktivets ordlyd, at denne bestemmelse omhandler mediet, hvorpå kreditaftalen skal udarbejdes. Denne bestemmelse synes følgelig heller ikke at være knyttet til det første præjudicielle spørgsmål. Artikel 10, stk. 1, præciserer ganske vist, at denne bestemmelse ikke berører eventuelle nationale regler vedrørende gyldig indgåelse af kreditaftaler, der er i overensstemmelse med EU-retten. Eftersom denne angivelse har til formål at præcisere anvendelsesområdet for de øvrige bestemmelser, der er fastsat i artikel 10, kan der ikke foretages en selvstændig fortolkning heraf.

41. Det skal under disse omstændigheder bemærkes, at den relevante bestemmelse i artikel 10 i direktiv 2008/48 reelt ikke er stk. 1, men derimod stk. 2, der definerer de relevante elementer af oplysninger, som kreditaftaler skal indeholde.

42. Med henblik på at give den forelæggende ret et nyttigt svar foreslår jeg derfor, at det rejste spørgsmål for det første anses for at gå ud på, om artikel 10, stk. 2, sammenholdt med artikel 22, stk. 1, i direktiv 2008/48, skal fortolkes således, at bestemmelsen er til hinder for en national lovgivning, hvori der henvises til størrelsen på de renteauafhængige kreditomkostninger, forudsat at denne lovgivning ikke kræver, at kreditorer nævner dette beløb i kreditaftaler, og for det andet om en national lovgivning i henhold til disse bestemmelser kan tillade, at kreditorer frivilligt nævner disse oplysninger i en kreditaftale.

B. Hvorvidt national lovgivning kan anvende et begreb, der ikke er fastsat i direktiv 2008/48, i forbindelse med kreditaftaler

43. Artikel 1 i direktiv 2008/48 bestemmer, at direktivet harmoniserer visse aspekter af medlemsstaternes love og administrative bestemmelser om aftaler om forbrugerkredit.

44. Niende betragtning til dette direktiv præciserer i denne forbindelse, at der for så vidt angår disse aspekter med henblik på at sikre, at alle forbrugere i EU nyder samme høje grad af beskyttelse af deres interesser, og for at skabe et ægte indre marked skal foretages en fuldstændig harmonisering af national lovgivning.

45. Følgelig bestemmer artikel 22, stk. 1, i direktiv 2008/48, at i det omfang dette direktiv indeholder harmoniserede bestemmelser, har medlemsstaterne ikke lov til at bibeholde eller indføre andre nationale bestemmelser end dem, der er fastsat i direktivet⁵.

46. Artikel 10, stk. 2, i direktiv 2008/48 fastsætter i denne forbindelse, som bestemmelsens overskrift indikerer, en harmonisering af de oplysninger, der nødvendigvis skal være indeholdt i en kreditaftale. Denne bestemmelse nævner ikke størrelsen på de renteauafhængige kreditomkostninger blandt disse elementer.

47. Artikel 10, stk. 2, forpligter ikke desto mindre kreditorer til at angive de samlede omkostninger i forbindelse med forbrugerkrediten. Sidstnævnte udtryk defineres i artikel 3, litra g), således, at det omfatter »alle omkostninger, herunder renter, provision, afgifter, og enhver anden form for honorar, som forbrugeren skal betale i forbindelse med kreditaftalen, og som kreditgiveren har kendskab til, bortset fra notarialgebyrer«. Eftersom EU-lovgiver imidlertid har stillet et krav om, at kreditorer alene skal nævne det samlede beløb og *ikke* de forskellige omkostninger, der udgør dette samlede beløb, kan medlemsstaterne ikke fastsætte nogen alternative *forpligtelser* i deres nationale lovgivning, uanset om denne oplysningsforpligtelse omhandler et beløb, der udgør en del af de samlede omkostninger i forbindelse med kreditten som omhandlet i artikel 10, stk. 2, i direktiv 2008/48 eller ej⁶. Følgelig kan national lovgivning ikke være i strid med dette direktiv, fordi det ikke fastsætter en forpligtelse til at oplyse forbrugere om renteauafhængige kreditomkostninger som omhandlet i henhold til national ret.

48. Dette betyder imidlertid ikke, at artikel 10, stk. 2, i direktiv 2008/48 er til hinder for, at medlemsstater anvender oplysninger, der ikke nævnes i direktivet, med henblik på anvendelsen af et element af lovgivningen, der ikke indeholder forpligtelser til at give oplysninger. Dette er en afgørende sontring, der forekommer mig at være sagens kerne. I tilfælde af, at en EU-retlig forskrift således harmoniserer et særligt aspekt af medlemsstaternes love og administrative bestemmelser, er en sådan harmonisering ikke til hinder for anvendelsen af nationale regler, der ikke er omfattet af dets anvendelsesområde, forudsat at disse regler ikke selv er til hinder for anvendelsen af EU-retten.

5 – Jf. dom af 12.7.2012, SC Volksbank România (C-602/10, EU:C:2012:443, præmis 38, 63 og 64), og af 9.11.2016, Home Credit Slovakia (C-42/15, EU:C:2016:842, præmis 55).

6 – Jf. analogt dom af 9.11.2016, Home Credit Slovakia (C-42/15, EU:C:2016:842, præmis 58 og 59), og af 5.9.2019, Pohotovost (C-331/18, EU:C:2019:665, præmis 50 og 51).

49. Domstolen fastslog eksempelvis i dommen i sagen Assica og Kraft Foods Italia⁷, at selv om ordningen til beskyttelsen af geografiske betegnelser og oprindelsesbetegnelser, der blev indført ved Rådets forordning (EØF) nr. 2081/92⁸, er udtømmende, er dette forhold ikke til hinder for anvendelsen af en ordning, der beskytter geografiske betegnelser, som ikke er omfattet af anvendelsesområdet for denne forordning. Eftersom sidstnævnte har til formål at beskytte betegnelser og oprindelsesbetegnelser, der anvendes til at fremhæve en særlig sammenhæng mellem deres kendetegn og deres geografiske oprindelse, fastslog Domstolen, at det forhold, at ordningen er udtømmende, ikke er til hinder for en national ordning, der har til formål at forbyde anvendelsen af vildledende geografiske angivelser, så længe denne ordning ikke forudsætter, at de pågældende produkter har særlige kendetegn⁹.

50. Domstolen fastslog tilsvarende på forbrugerlovgivningsområdet, der i dette tilfælde omhandlede Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2005/29/EF¹⁰, i Kirschstein-dommen¹¹, at selv såfremt der ved direktivet foretages en fuldstændig harmonisering af reglerne vedrørende urimelig handelspraksis¹², er det ikke til hinder for, at det i national lovgivning bestemmes, at det er strafbart for personer uden godkendelse at udstede visse eksamensbeviser. Eftersom den i denne sag omhandlede lovgivning ikke havde til formål at sanktionere de nærmere regler for promovning eller markedsføring af tjenester inden for videregående uddannelse, men derimod havde til formål at bestemme, hvilken erhvervsdrivende der havde beføjelse til at levere en tjenesteydelse uden direkte at regulere den praksis, som den erhvervsdrivende efterfølgende kunne udøve for at promovere eller afsætte denne tjenesteydelse, var Domstolen af den opfattelse, at denne nationale lovgivning ikke var omfattet af det område, som var genstand for den harmonisering, der var foretaget ved direktiv 2005/29¹³.

51. For så vidt angår hovedsagen fremgår det af Domstolens sagsakter, at begrebet »renteafhængige kreditomkostninger«, der er fastsat i forbrugerkreditlovens artikel 5, nr. 6a, kun anvendes med henblik på anvendelsen af lovens artikel 36a, hvilket forhold det imidlertid tilkommer den nationale ret at tage stilling til.

52. For så vidt som den nationale lovgivning ikke fastsætter en forpligtelse til at oplyse forbrugeren om beløbet for de renteafhængige kreditomkostninger, men snarere har til formål at fastsætte et maksimalt beløb for den type af omkostninger, der kan opkræves en forbruger – hvilket er en fortolkning, der er blevet bekræftet i retsmødet af den polske regering – er henvisningen til dette beløb i forbrugerkreditlovens artikel 5, nr. 6a, og 36a ikke omfattet af anvendelsesområdet for den fuldstændige harmonisering, der foretages ved direktiv 2008/48.

53. Ifølge den nationale ret kan forbrugerkreditlovens artikel 36a ikke desto mindre være i strid med direktiv 2008/48, eftersom metoden for beregning af de maksimale renteafhængige omkostninger, der kan opkræves forbrugere, og som er fastsat i denne bestemmelse, ikke afspejler de faktiske omkostninger ved lånet, der afholdes af kreditor.

7 – Dom af 8.5.2014 (C-35/13, EU:C:2014:306).

8 – Forordning af 14.7.1992 om beskyttelse af geografiske betegnelser og oprindelsesbetegnelser for landbrugsprodukter og levnedsmidler (EFT 1992, L 208, s. 1)

9 – Dom af 8.5.2014, Assica og Kraft Foods Italia (C-35/13, EU:C:2014:306, præmis 28-30).

10 – Direktiv af 11.5.2005 om virksomheders urimelige handelspraksis over for forbrugerne på det indre marked og om ændring af Rådets direktiv 84/450/EØF og Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 97/7/EF, 98/27/EF og 2002/65/EF og Europa-Parlamentets og Rådets forordning (EF) nr. 2006/2004 (herefter »direktivet om urimelig handelspraksis«) (EUT 2005, L 149, s. 22).

11 – Dom af 4.7.2019 (C-393/17, EU:C:2019:563).

12 – Jf. for så vidt angår dette spørgsmål dom af 26.10.2016, Canal Digital Danmark (C-611/14, EU:C:2016:800, præmis 26).

13 – Dom af 4.7.2019, Kirschstein (C-393/17, EU:C:2019:563, præmis 37-49).

54. Det er imidlertid vigtigt at fremhæve, at hverken direktiv 2008/48 eller for den sags skyld noget andet EU-retligt instrument¹⁴ harmoniserer omkostningerne i forbindelse med kreditaftaler eller det maksimale gebyr, som forbrugere i øvrigt kan opkræves. Følgelig kan medlemsstater derfor principielt anvende nationale bestemmelser til at regulere priserne på markedet for forbrugerkredit, selv hvis de til dette formål støtter sig på begreber, som ikke afspejler de faktiske omkostninger ved lånet, der afholdes af kreditor, forudsat at disse bestemmelser ikke berører områder, hvor der foretages EU-retlig harmonisering.

55. Den nationale ret nærer endvidere tvivl om, hvorvidt forbrugerkreditlovens artikel 36a er forenelig med artikel 10, stk. 2, i direktiv 2008/48, som følge af den manglende forpligtelse for kreditorer til i kreditaftaler at nævne de renteauafhængige kreditomkostninger, uanset at disse oplysninger kan være vigtige for forbrugere.

56. Det er i denne forbindelse tilstrækkeligt at erindre om, at direktiv 2008/48 ikke nævner størrelsen på de renteauafhængige kreditomkostninger blandt de elementer af oplysninger, der nødvendigvis skal være omfattet af en kreditaftale. Eftersom den harmonisering, der foretages ved dette direktiv, er udtømmende, kan gyldigheden af national lovgivning ikke anfægtes på det grundlag, at disse oplysninger ikke er blevet omfattet¹⁵.

57. Jeg ser ikke i denne forbindelse bort fra den omstændighed, at den forelæggende ret tilsyneladende implicit rejser tvivl om gyldigheden af den fuldstændige harmonisering, der foretages ved artikel 10, stk. 2, eftersom denne bestemmelse kan synes at være i strid med det formål, der forfølges ved direktiv 2008/48, om at sikre en høj grad af forbrugerbeskyttelse¹⁶. Som Kommissionen fremhævede i retsmødet, kan det imidlertid bemærkes, at mens dette særlige formål naturligvis har en væsentlig betydning, er det på ingen måde det eneste formål, der forfølges ved dette direktiv. Det fremgår således klart af tredje til syvende betragtning til dette direktiv, at det i første omgang har til formål at reducere de resterende nationale forskelle i og forvridninger af konkurrencen mellem kreditorer, hvilket kun kan finde sted ved en fuldstændig harmonisering af de oplysninger, der skal være omfattet af en låneaftale.

58. Det kan for det andet endvidere bemærkes, at uforholdsmæssige oplysninger til forbrugere faktisk kan være kontraproduktive. Henset til, at direktiv 2008/48 allerede fastsætter, at nationale lovgivninger skal stille krav om, at kreditorer i forbrugerkreditaftaler oplyser om eksempelvis det samlede kreditbeløb¹⁷, de årlige omkostninger i procent¹⁸ eller det samlede beløb, der skal betales af forbrugeren¹⁹, kan EU-lovgiver med rette have været af den opfattelse, at der allerede blev givet forbrugeren tilstrækkelige oplysninger til, at denne kunne vurdere de eventuelle betragtelige

14 – For så vidt angår direktiv 93/13, fastsætter dette direktivs artikel 4, stk. 2, udtrykkeligt, at bedømmelsen af, hvorvidt kontraktvilkårene er urimelige, ikke omfatter, hvorvidt der er overensstemmelse mellem den opkrævede pris og de varer eller tjenesteydelser, der ydes til gengæld, for så vidt som disse vilkår er affattet klart og forståeligt. Ethvert vilkår, der fastlægger betalingen af en fast provision, er følgelig ikke omfattet af anvendelsesområdet for den kontrol af urimelige kontraktvilkår, der er fastsat i direktiv 93/13 – såfremt de er affattet klart og forståeligt – medmindre de anfægtes af andre grunde end deres størrelse.

15 – For så vidt angår muligheden for at forpligte en långiver til at give sådanne elementer af oplysninger uden for selve aftalen skal det bemærkes, at de oplysninger, der skal gives forud for aftaleindgåelsen, er reguleret ved artikel 5 i direktiv 2008/48, der ikke nævner renteauafhængige kreditomkostninger blandt de oplysninger, der skal gives til låntagere. Det er korrekt, at medlemsstater i henhold til artikel 5, stk. 6, i direktiv 2008/48, hvor det er relevant, skal sikre, at kreditorer giver forbrugeren fyldestgørende forklaringer, således at forbrugeren er i stand til at vurdere, om den foreslåede kreditaftale passer til vedkommendes behov og økonomiske situation. Det er imidlertid i lyset af den fuldstændige harmonisering, som dette direktiv har til formål at opnå, min opfattelse, at denne bestemmelse skal fortolkes således, at medlemsstater ikke kan fastsætte sanktioner i forhold til en kreditor for undladelsen af at give oplysninger om et meget specifikt forhold, men at de skal fastsætte sanktioner, såfremt det efter en *samlet* vurdering af samtlige de oplysninger, der gives, konstateres, at sidstnævnte var uhensigtsmæssige eller utilstrækkelige.

16 – Jf. i denne henseende dom af 6.6.2019, Schyns (C-58/18, EU:C:2019:467, præmis 28), og af 11.9.2019, Lexitor (C-383/18, EU:C:2019:702, præmis 29).

17 – Jf. artikel 10, stk. 2, litra d), i direktiv 2008/48.

18 – Jf. artikel 10, stk. 2, litra g), i direktiv 2008/48. For så vidt angår vigtigheden af denne oplysning jf. eksempelvis dom af 20.9.2018, Danko og Danková (C-448/17, EU:C:2018:745, præmis 64).

19 – Jf. artikel 10, stk. 2, litra g), i direktiv 2008/48.

økonomiske konsekvenser af låneaftalen, således at det ikke var nødvendigt at forpligte kreditorer til endvidere i kreditaftalen at nævne størrelsen på de renteafhængige kreditomkostninger, der skulle betales. Uanset at nogle uden tvivl ville ønske, at det var anderledes, var dette under alle omstændigheder et politisk valg, som EU-lovgiver skulle foretage.

59. Disse betragtninger kan efter min opfattelse begrunde konklusionen om, at dette direktiv er til hinder for, at medlemsstater i deres nationale lovgivning indfører *yderligere oplysningsforpligtelser* for kreditgivere end dem, der udtrykkeligt er nævnt i artikel 10, stk. 2.

60. I hovedsagen fremgår det under alle omstændigheder af Domstolens sagsakter, at hverken forbrugerkreditlovens artikel 5, nr. 6a, eller artikel 36a kræver, at størrelsen på de renteafhængige kreditomkostninger skal nævnes i låneaftalen, uanset at dette forhold selvsagt kan efterprøves af de nationale retter. Såfremt denne fortolkning imidlertid er korrekt, skal det dernæst bemærkes, at disse bestemmelser helt enkelt henviser til denne form for omkostninger *med det eneste formål at anvende en priskontrolmekanisme for så vidt angår disse omkostninger*.

61. Jeg er følgelig af den opfattelse, at disse nationale bestemmelser ikke er i strid med artikel 10, stk. 2, i direktiv 2008/48, eftersom de ikke er omfattet af anvendelsesområdet for medlemsstaternes love og administrative bestemmelser om forbrugerkreditaftaler, der er blevet fuldstændig harmoniseret ved artikel 10, stk. 2, i direktiv 2008/48.

C. Hvorvidt en kreditor frivilligt kan nævne størrelsen på de renteafhængige kreditomkostninger

62. For så vidt angår muligheden for frivilligt i en kreditaftale at nævne størrelsen på de renteafhængige kreditomkostninger skal det, som det præciseres i tredje til niende betragtning i direktiv 2008/48, bemærkes, at sidstnævnte har til formål på den ene side at afhjælpe de konkurrenceforvridninger, der er forbundet med anvendelse af adskillige nationale forbrugerbeskyttelsesforanstaltninger, og på den anden side at sikre, at forbrugere nyder en høj grad af beskyttelse. Ingen af disse formål forudsætter, at kreditorer er afskåret fra at tilføje andre oplysninger i kreditaftaler.

63. Det skal navnlig for så vidt angår formålet om at afhjælpe konkurrenceforvridninger bemærkes, at disse forvridninger kun kan optræde i det omfang, national lovgivning om forbrugerbeskyttelse pålægger særskilte forpligtelser, der ikke er fastsat i direktiv 2008/48. Såfremt man imidlertid anvender proportionalitetsprincippet – hvorefter enhver retsakt, der vedtages af Unionen, ikke kan gå ud over, hvad der er nødvendigt for at nå disse mål²⁰ – er direktiv 2008/48 ikke til hinder for, at kreditorer frivilligt giver forbrugere andre oplysninger.

64. Denne løsning kan virke åbenlys, men der kan opstå tvivl, eftersom de oplysninger, der nævnes i denne bestemmelse, på den ene side omfatter alle oplysninger, der er nødvendige for indgåelsen af en aftale. Artikel 5, stk. 1, i direktiv 2008/48, der omhandler de oplysninger, der skal nævnes, forud for at en forbruger er bundet af en kreditaftale eller et kredittilbud, nævner på den anden side udtrykkeligt i tredje afsnit, at såfremt kreditor giver forbrugeren yderligere oplysninger i tillæg til det, der nævnes i andet afsnit, skal kreditor gøre dette i et særskilt dokument.

65. Den omstændighed, at artikel 10, stk. 2, nævner alle aftalens dele, er imidlertid ikke tilstrækkeligt til at konkludere, at EU-lovgiverens hensigt var at begrænse vilkårene i en kreditaftale til disse elementer.

²⁰ – Jf. 46. betragtning til direktiv 2008/48.

66. Det er endvidere min opfattelse, at den omstændighed, at artikel 10, stk. 2, i direktiv 2008/48 ikke indeholder en bestemmelse svarende til artikel 5, stk. 1, tredje afsnit, ikke fører til, at bestemmelsen skal fortolkes således, at den forbyder kreditorer fra i låneaftaler at omfatte andre oplysninger end dem, der nævnes i denne bestemmelse.

67. Selv om både artikel 5, stk. 1, og artikel 10, stk. 2, bidrager til realiseringen af de generelle formål, der forfølges ved direktiv 2008/48, om at give oplysninger til forbrugere, har de oplysningsforpligtelser, der er fastsat i disse bestemmelser, imidlertid en noget anderledes karakter.

68. Artikel 5 i direktiv 2008/48 harmoniserer de oplysninger, der skal gives til forbrugere forud for aftaleindgåelsen i form af et fyldestgørende dokument. Det fremgår af 19. betragtning til direktiv 2008/48, at de elementer af oplysninger, der skal gives på dette stadie, er sådanne oplysninger, der i henhold til denne betragtning sikrer størst mulig gennemskuelighed for og sammenlignelighed af tilbuddene.

69. Oplysningerne skal med henblik på, at der kan foretages en effektiv sammenligning, nødvendigvis være standardiserede. Dette betyder på sin side, at sammenligningspunkterne skal begrænses til dem, som EU-lovgiver har anset for relevante. Som det således fremhæves ved en empirisk undersøgelse, der blev foretaget af Office of Fair Trading (OFT)²¹ – der var ansvarlig for beskyttelsen af forbrugerinteresser i hele Det Forenede Kongerige forud for, at det blev lukket den 1. april 2014 – »læser mange ikke aftalerne i deres helhed og fokuserer i stedet på hovedelementer som eksempelvis pris«²². Når en aftale består af adskillige dokumenter, indebærer dette, at forbrugere »ofte opgiver at læse det ene dokument til fordel for et andet, idet de vælger at læse det dokument, som de anser for at være det mest vigtige«²³.

70. Selv om denne undersøgelse blev foretaget efter vedtagelsen af direktiv 2008/48, viser almindelig erfaring, at disse resultater næppe er overraskende. De formuleringer, der normalt findes i standardaftaler, vil sandsynligvis kun få pulsen op hos et fåtal af omhyggelige og dedikerede advokater, der specialiserer sig i aftaleret. Undersøgelsen viser imidlertid, hvorfor EU-lovgiver efter min opfattelse med rette i forbindelse med kravene i artikel 5, stk. 1, i direktiv 2008/48 har besluttet, at de elementer af oplysninger, der anses for væsentlige, skal meddeles i ét fyldestgørende dokument, nærmere bestemt formularen Standardiserede europæiske forbrugerkreditoplysninger, hvorimod de øvrige oplysninger skal gives særskilt²⁴.

21 – Jf. Office of Fair Trading, »Consumer contracts«, februar 2011, s. 1-116.

22 – Ibidem. Jf. »Key findings«, s. 17. I denne undersøgelse nævnte 35% af de adspurgte, at de kun valgte at læse hovedpunkterne, 30% foretog en hurtig læsning af aftalen, og 10% læste overhovedet ikke aftalen. Jf. punkt 2.23, s. 27. En af de forklaringer, der blev givet, var, at aftalen var for lang, indeholdt for meget fagsprog, eller at forbrugerne ikke mente, at de havde nok tid til at læse den. En anden årsag, der blev givet af de adspurgte, var, at de anså sig for beskyttet af lovgivningen, og at det følgelig ikke var nødvendigt at foretage en detaljeret gennemgang af aftalen. Jf. punkt 2.26-2.29, s. 28 og 29 ff. Erfaringen viser, at forbrugere foretager en detaljeret gennemgang af deres aftaler, når der opstår problemer. Dette illustrerer, at selv om forbrugeroplysning er vigtig, er den langt fra tilstrækkelig til, at forbrugerbeskyttelsen er effektiv. Det, der efter min opfattelse er behov for, er, at det skal kunne fastslås, at vilkår, der i væsentlig grad afviger fra, hvad en rimeligt velinformeret forbruger kan forvente at finde i en aftale for så vidt angår den nationale lovgivning, der uden en aftale ville finde anvendelse, er ugyldige. Jf. i denne henseende dom af 14.3.2013, Aziz (C-415/11, EU:C:2013:164, præmis 68), og af 16.1.2014, Constructora Principado (C-226/12, EU:C:2014:10, præmis 21-23).

23 – Ibidem, bilag E, punkt 3.18, s. 31. Jf. ligeledes for så vidt angår dette emne Europa-Kommissionen, »Consumer empowerment«, *Special Eurobarometer*, nr. 342, april 2011, s. 28. I henhold til denne undersøgelse læste 60% af de adspurgte ikke samtlige aftalevilkår for en aftale om tjenesteydelser. Mere end halvdelen af dem (57%) begrundede dette med, at aftalen var for lang eller ville tage for lang tid at læse.

24 – Jf. for så vidt angår dette spørgsmål Konkurrence- og Forbrugerstyrelsen, »Consumers benefit from a standardised front page to loan offers«, *Competitive Markets and Consumer Welfare*, nr. 23, december 2018, s. 1-5 ff., der findes på <https://www.en.kfst.dk/publikationer/kfst-english/2018/20181219-consumers-benefit-from-a-standardised-front-page-to-loan-offers/>

71. Artikel 10, stk. 2, forfølger et lidt andet formål, eftersom forbrugeren forventes at sammenligne forskellige tilbud og vælge det for denne mest fordelagtige på grundlag af de oplysninger, der nævnes i artikel 5. Det fremgår af 31. betragtning til direktiv 2008/48, at det specifikke formål, der forfølges ved artikel 10, stk. 2, er *klart og koncist* at sætte forbrugeren i stand til at kende, hvad der er eller vil være forbrugerens rettigheder og forpligtelser i henhold til kreditaftalen. Dette formål er ikke til hinder for, at kreditorer omfatter andre oplysninger end dem, der nævnes i artikel 10, stk. 2, i det samme dokument – snarere tværtimod²⁵.

72. Eftersom ethvert kontraktvilkår kan anses for at give oplysninger i en eller anden form²⁶, vil en fortolkning af artikel 10 i direktiv 2008/48, således at bestemmelsen udtømmende definerer listen over oplysninger, der kan nævnes i en aftale, i praksis endvidere betyde, at direktiv 2008/48 i realiteten harmoniserer indholdet af selve kreditaftalerne under omstændigheder, hvor dette direktiv ikke nævner en sådan harmonisering. Det fremgår imidlertid tydeligt af direktivets artikel 1, at det kun regulerer visse aspekter af medlemsstaternes love og administrative bestemmelser om aftaler om forbrugerkredit.

73. I lyset af samtlige disse betragtninger er det min opfattelse, at direktiv 2008/48 ikke indeholder et krav om, at national lovgivning skal forbyde kreditorer at lade øvrige oplysninger som eksempelvis de renteafhængige omkostninger i de oplysninger, der gives i en forbrugerkreditaftale, være omfattet af denne.

74. Eftersom artikel 10, stk. 2, i direktiv 2008/48 imidlertid præciserer, at ethvert element af oplysninger, som denne bestemmelse nævner, skal angives klart og koncist, kan sådanne yderligere oplysninger ikke tilføjes, såfremt tilføjes af disse oplysninger, som fremhævet af Kommissionen i retsmødet, skjuler eller skaber en risiko for forvirring for så vidt angår de oplysninger, der nævnes i artikel 10, stk. 2²⁷.

75. I lyset af alt det ovenstående er det min opfattelse, at artikel 10, stk. 2, sammenholdt med artikel 22, stk. 1, i direktiv 2008/48, skal fortolkes således, at bestemmelsen ikke er til hinder for en national lovgivning, hvori der henvises til renteafhængige kreditomkostninger, forudsat at denne lovgivning ikke *kræver*, at kreditorer nævner disse beløb for så vidt angår kreditaftaler. Kreditorer kan omvendt selvsagt fremlægge disse yderligere oplysninger, forudsat at disse yderligere oplysninger, kombineret med samtlige yderligere oplysninger, der gives, ikke fører til, at de oplysninger, der nævnes i artikel 10, stk. 2, ikke længere angives klart og koncist.

25 – Dette forklarer, hvorfor de oplysninger, der nævnes i artikel 10, stk. 2, i direktiv 2008/48, i modsætning til de oplysninger, der nævnes i artikel 5, stk. 1, ikke skal være indeholdt i et enkelt dokument, forudsat at de forskellige dokumenter, der anvendes, udgør en enkelt aftale og indeholder en klar og præcis henvisning. Jf. dom af 9.11.2016, Home Credit Slovakia (C-42/15, EU:C:2016:842, præmis 33 og 34).

26 – Imidlertid skaber ikke alle kontraktvilkår rettigheder eller forpligtelser, eftersom visse kan være rent informative som eksempelvis vilkår, der ordret gentager eller henviser til reglerne om den offentlige orden.

27 – I modsætning til det argument, der er blevet fremsat af den polske regering i dens skriftlige indlæg, er den omstændighed, at yderligere oplysninger ikke vedrører ét af de elementer af oplysninger, der nævnes i artikel 10, stk. 2, i direktiv 2008/48, ikke i denne forbindelse tilstrækkeligt til at udelukke, at de øvrige oplysningers klarhed og koncise karakter bringes i fare. Der skal tages hensyn til andre faktorer som eksempelvis antallet af yderligere elementer af oplysninger, der tilføjes, deres størrelse eller måden, hvorpå de fremlægges i forhold til de øvrige elementer, med henblik på at sikre, at klarheden og den koncise karakter af de oplysninger, der nævnes i artikel 10, stk. 2, ikke berøres.

Forslag til afgørelse

76. I lyset af ovenstående betragtninger foreslår jeg Domstolen at besvare det første spørgsmål fra Sąd Rejonowy w Siemianowicach Śląskich (retten i første instans i Siemianowice Śląskie, Polen) som følger:

»Artikel 10, stk. 2, sammenholdt med artikel 22, stk. 1, i Europa-Parlamentets direktiv 2008/48/EF af 23. april 2008 om forbrugerkreditaftaler og om ophævelse af Rådets direktiv 87/102/EØF skal fortolkes således, at bestemmelsen ikke er til hinder for en national lovgivning, hvori der henvises til størrelsen på renteauafhængige kreditomkostninger, forudsat at denne lovgivning ikke *kræver*, at kreditorer nævner disse beløb for så vidt angår kreditaftaler. Kreditorer kan omvendt selvsagt frivilligt fremlægge disse yderligere oplysninger, forudsat at disse yderligere oplysninger, kombineret med samtlige øvrige yderligere oplysninger, der gives, ikke fører til, at de oplysninger, der nævnes i artikel 10, stk. 2, ikke længere angives klart og koncist.«